

Mit remélnék a vászontól?

A kérdés annyira magától értetődő, hogy a színházak éjszakáján (az éjszaka délutánján) külön beszélgetés is volt róla a Katona József Színházban. Minek mászkálnak a színházi emberek folyton moziba? Már úgy értem, az ihletért. Miért ott keresik? Vagy van ott valami, ami megkönnyíti a jegyeladást? Mert főleg (de nem kizárólag) olyan színházokról van szó, amelyekben nagyon nem mindegy, mennyi az eladott jegy. És akkor mintha jönne valaki, aki a homlokára csap, hogy ne kockáztassunk, adjuk elő a *Pulp Fiction*t. Na jó, ilyen még nem jött, de csak idő kérdése.

A véletlenek szerencsés vagy szerencsétlen – a lap aljára érve eldöntjük – egybeesése, hogy szinte egyszerre ment két mozifilm két színházban, egy színésznővel, Hernádi Judittal. Hogy a szerencsés egybeesést mondjam: aki csak a *Becéző szavakat* látta, könnyen juthatott arra a végkövetkeztetésre, hogy Hernádi nem áll eleget a színpadon, túlságosan belejött abba, hogy ő maga az egyszemélyes színház. Vannak ennek előnyei, még mindig varázslatos benne a tempóérzék, hogy bármit el tud úgy mondani és szemforgatni, hogy az akkor is viccesnek hasson, ha igazából semmi vicces nincsen benne. De azért el tudom képzelni, hogy van, akinek ennyi nem elég, ha egy viszonylag érdekes és erőteljes figurát kell megjeleníteni. Helyette látja Hernádi Juditot, aki nem is viszonylag érdekes és erőteljes, de már ismeri. Persze alapigazság, hogy kétféle színész van, az egyik minden szerepet magára igazít, mind-

egy, hogy Antonius vagy Kleopátra, én csak Richard Burtont látom. És van a másik fajta, aki meg kidolgoz, elemez, új gesztusokat vesz föl, más hangon beszél, eltűnik a szerepben, meg se lehet ismerni, tegnap koldus volt, ma királyfi, tudom, hogy nem jó példa, de azért érthető. Hernádi nyilván az első típusba tartozik, ez nem erény és nem csökevény, mind elfogadjuk, megyünk, hogy megnézzük őt a *Becéző szavak*ban. Aztán, amikor tényleg őt látjuk, akkor húzogatjuk az orrunkat: mást nem tud?

Mást is tud. Egy hétre a Belvárosi bemutatója után jött a Hatszín Teátrumban a *Mi történt Baby Jane-nel*. Ez is film, még ha a legtöbb ember számára nem annyira (még annyira sem) ismerős, mint a *Becéző szavak*. Ha a hasonlóságokat kell keresni, a színpadkép színe elég meglepő módon diktatórikus és ugyanaz. A Belvárosi világos terrakottájára emlékeztet a Hatszín rózsaszínje, mindkettő uralkodik, mindkettő másról beszél, mint a történet és annak filmváltozata. Mert hát az egyik úgy terrakotta, hogy vágyik a feketére, szaladunk a gyászba, bár szerencsére a szerző kezében vagyunk, meghal valaki, de nem az, akire számítunk. A másik úgy rózsaszín, hogy voltaképp idegen tőle ez a babázás, ez egy masszív film noir, vagy még annál is feketébb, a némafilmek erős arcfestéseivel, amiktől a gyerekek rosszakat álmodnak.

Mind a kettő film, és ha valaki ballépne, és megtekintené véletlenül a filmváltozatokat, rögtön le is vonhatná azt a nem remélt követke-

tetést, hogy filmen jobb volt. Aztán lehetne elmélkedni, hogy miért is volt jobb, hiszen a két előadás két-féleképpen közelít az amerikai történetekhez. A *Becéző szavak* mintha magyar változat volna, legalábbis a jelmezek alapján senkinek eszébe nem jutna, hogy ez Texasban játszódik, annak ellenére sem, hogy az egyik szereplő úrhajós. A *Baby Jane* tartja az amerikai helyszínt, a szereplők angolul énekelnek, meg alapvetően idegen az egész történet a gyerekszínészekről, filmsztárokról, mohó és kizsákmányoló szülőkről. Persze, ez is megtalálja a maga általános érvényét, van itt két ember, aki egymásra szorul, az egyik elmebeteg, a másik kerekesszékre kényszerült, megtalálta a zsák a foltját, és a meglepetés csak annyi, hogy nem az a zsák, és nem az a folt, akit annak hittünk.

Kevés? Igen, elég kevés. Alapvetően az az érzésem a *Baby Jane*-ről, hogy egymás idejét raboljuk. Olykor elsöprő erővel érzem ezt, főleg a második rész kezdetén, amikor nem is tudom, hogy színészi túlbuzgásból vagy a rendezői elmésség jóvoltából eljutunk oda, hogy a néninek öltöztetett, amúgy is fájdalmasan közreműködő Bercsényi Péter elkezd ragyogni a közönségszeretet fényében. A felvonás úgy kezdődik, hogy a színész szürke parókában horgol, és közben magyarázza a horgolás titkait, lebeszél a közönségnek, sok is, hosszú is, és tényleg nem tudja az ember, hogy gyűlölje vagy sajnálja, amiért ezt teszi vele. Mit tehet róla, ez a munkája, csak rosszul látja el. Ne végezze rosszul a munkáját, ez a legkevesebb, amit elvárhatunk egymástól. Miközben hullámoznak az érzelmek, amelyek, sajnálatos módon mind-mind függetlenek a színdarab-

tól, rájövök, hogy voltaképpen eddig sem nagyon éreztem magam bevonva a történetbe.

Nem nagy titok: két színésznőről van szó, akik testvérek. Valaha Baby Jane volt a sztár, a húga csak nézhetett, hogyan szteppel a másik a közönség előtt, aztán fordult a kocka, a hűg lett a menő felnőtt filmcsillag, amíg tisztázatlan, de utóbb majd tisztázott körülmények között balesetet nem szenvedett, és a karrierje tolószékben véget nem ért. Most együtt él a két öreglány, gyűlölnek egymást, de csak az idősebbiknek van rá lehetősége, hogy ezt a gyűlöletet tettekben is kimutassa, vacsorára szolgálja föl a másik madárkáját, vagy egyáltalán ne adjon neki enni, a másik meg túri, mert nem tehet mást.

Finom kis színészi feladat mindkettő, a mártírkodás és a tébolyult szadizás egyaránt, és szerencsés pillanatokban amolyan bábszínházi gyerekreakciókat vált ki a nézőből: vigyázz, jön. Nincs más dolga színésznek, mint lelövöldözni az ülő kacsákat, szánalmat kelteni maga iránt, amíg kínlódva lekeveredik a kerekesszékről, és megindul hason a telefon felé, hátha értesíteni tudja a rendőrséget.

Nincs más dolga színésznek, mint jónak lenni, de ez jelen esetben iszonyatosan eltúlzott elvárás Kiss Mariától, aki, el nem tudom mondani, mennyire unalmas épp a fenti jelenetben. Mert hát annyira hiteles mozgásszerűlt, mint az aluljárói koldus, aki a rendőr közeledtére hóna alá kapja a mankóját, és füttyörészve távozik. Nem hiszek neki, ha pedig nem hiszek neki, akkor már megint ugyanaz az érzés, mint Bercsényi Péter magánszáma alatt: ne raboljuk egymás idejét.

Hangsúlyozom: nem csak rólam van szó, hanem egymásról. Mert Hernádi Judit tényleg anyait-apait belead, ez most nem szemforgatás és poénmondás, hanem meló, komoly és önfeláldozó meló, szűk és rövid ruhában ugrabugrálni, többé-kevésbé táncikálni, bár nyilván jobb volna többé, szóval ha el lehetne hinni, hogy ez a Baby Jane valaha tényleg tudott szteppelni. De odadobja a jónőséget, a szexiséget, a hernádiságot, és nem látom, hogy kasszírozna érte, hogy azt mondhatná, valamiért valamit, végre meglátják, hogy letisztult, nagy színész nő lettem, aki

életeket, sorsokat, tragédiákat visz színre. Hacsak...

Hacsak nincs itt egy nagyobb tragédia, egy másik, amit nem játszanak, hanem élnek. Ami arról szól, hogy múlnak, múlnak az évek, hullatja lefelét az idő vén fája. Most hirtelen, ha nem is ellenállhatatlan, de erős vágyat érzek, hogy megnézzem Hernádi Juditot a *Macskajátékban*. Csak jusson eszébe másnak is.

Henry Farrell: Mi történt Baby Jane-nel? Hatszín Teátrum. Rendezte: **Alföldi Róbert**. Szereplők: **Hernádi Judit, Kiss Mari**.

László Ferenc

Omnipotens

Fiala János és a Civil a pályán

125

Amikor már azt gondolnánk, hogy végképp és unásig kiismertük a honi televíziózás működését, rendre újabb és újabb váratlan, ép ésszel előre aligha kalkulálható meglepetésekkel szembesülhetünk. Hisz ugyan ki gondolta volna még akár fél évvel ezelőtt is, hogy egyszer majd szárba szökken az exkluzív interjúról adott exkluzív interjú műfaja? És lám, a TV2 és özvegy Vajnáé vagy épp az ATV meg Sas József kapcsán mára valószínűleg alapértelmezettnek tetszik az ilyesmi. Vagy hát ki hitte volna, hogy esti főműsoridőben a két vezető kereskedelmi csatorna ilyennyire fáradhatatlanul lesz képes variálni a műsorok hosszát: háromnegyed órás álrealityból kétórásat, 90 perces áltehetségkutatóból 150 perceset va-

rászolva? És hogy minden áldott este akár három csatornán is nézhetjük majd egyszerre Columbo hadnagyot és a gyűrött ballonkabátját? Ugye, hogy nem?

Várni az előre nem sejthetőt, felkészülni az elképzelhetetlenre: ez Fiala János legújabb kori képernyős jelenlétével kapcsolatban is alapvető fontosságú előkészületnek ítélnél. Merthogy a néző bizonyos előzetes tudások birtokában és konvenciók ismeretében átkapcsol, mondjuk, a *Civil a pályán* szeptember 14-i adására – és nem hisz a szemének meg a fülének. Ott ül ugyanis a műsorvezetői székekben Fiala János egy piros-sárga-kék, összességében tiritarka bohócakóban, és valamiféle abszurd, talán csak a saját fejében létező játék sza-

bályait követve végzi a munkáját. Az asztalnál helyet foglaló férfi beszélgetőtársakat parlagi módon szimplán vezetékneven szólítja, ellenben következetesen a vita résztvevői között említi és nevezi meg a műsor szerkesztőjét – aki természetesen nem ül ott az asztalnál. A fialai rapszodikus modorhoz már minden jel szerint kondicionált stúdióvendégek közül a jogász Lattmann Tamással karöltve pedig mintha vissza-visszatérően a *Tanár úr kérem* vonatkozó részletét parafrazeálná a műsorgazda, vélhetőleg a Steinmann és a Lattmann nevek hasonlóságában rejlő fergeteges mulatságot fenéig kiélvezendő. „Azt áruld el nekem, édes fiam” – indította például az egyik kérdését, „Lattmann, te ehhez mit szölsz” – így egy másikat, a műsor egy adott pillanatában meg ekképp vallott a büszke pedagógus: „Lattmann a szívem csücske.”

Ha mindehhez hozzátesszük, hogy Fiala a műsorajánlóban akár dalra is fakad, egyértelműnek tűnik, hogy a tárgyalt médiaszemélyiség a számára már rég meghatározott öntörvényű/kiegyensúlyozatlan különc besorolását minden erejével a meghökkentően színes egyéniség rokon jellegű, ám mégis kedvezőbb leírásával árnyalná. Mert habár annak idején kétségkívül az előbbi kategóriát belakva talált magának helyet a televíziós és a rádiós nyilvánosságban, de egyszersmind valóságos média-odiszzeája is döntően ennek volt köszönhető. Felettébb nehéz lenne ugyanis akár csak a címszavak említésére szorítkozva összefoglalni a Magyar Rádiótól indult pályafutás állomásait, sem azokat a többé-kevésbé zűrös eseteket, amelyek vándorlásának út-vonalát övezték.

A logika és az illendőség mégis egyként úgy diktálná, hogy ezen a ponton Fiala János eddigi munkásságának rövid summája következzen, azonban egy ilyen passzust vajmi nehéz lenne ideiktatnunk. Korántsem csupán a karrier imént említett kanyargóssága miatt, hanem mert e témának nincs konszenzusos elbeszélése, és még kevésbé egyezményes értelmezése. Létezik a *rendíthetetlen kakukktojás* rajongói közképe: az ember, aki máig megmondja, bele a pacekba, s akinél sosincs mismásolás. Aztán ott van a sajnálkozó felhangú vagy épp enyhén megmosolygó jellegű értelmezéscsokor, amely a lecsúszott/szertelen tehetséget méltatja, a kilencvenes évekre meghatottan visszatekintő értelmiségi össznosztalgia részeként. Említhető még a médiakülönci személyiségképlet kekk vonásait elfogadóan kidomborító *ilyen is kell* tárgyalásmód. No és nem utolsósorban nagyon is létezik egy közelítés, amely érthetetlennek és értelmezhetetlennek véli Fiala egész működését, a pár évtizeddel ezelőttit csakúgy, mint a mait.

Kár lenne tagadni, hogy jelen sorok írója az értetlenkedők számát gyarapítja. Kezdve mindjárt Fiala János küllemén, orgánumán és artikulációs bázisán, mely tényezőket abszolútizálni nyilván hiba volna, ámde korántsem akkora hiba, mint nyíltan vagy hallgatólagosan lényegtelennek tekinteni. A rendszeresen alulartikulált beszédmodor meg a kellemetlen természetű slemilt sejtető megjelenés ugyanis olyan kumulált hátrányt teremt, amelyet csak hatalmas hozzáadott értékekkel lehetne ledolgozni. Márpedig Fiala kérdezői és műsorkészítői ténykedése, s az azt a másokétól legmarkánsabban megkülönböztető jegye, a sprőd keménykedés póza ösz-

szességében csak a zsörtölődő-froclizó narcizmus kiélését látszik szolgálni. Innen nézve pedig Fiala jószerint alig látszik másnak, mint valamiféle proto-Puzsérnak vagy alternatív Havasnak: kisebb hangerővel, több frusztrációval, de ugyanúgy az adott témától független egotripek kötelező köreit róva.

A *Civil a pályán* emlegetett adásában ugyancsak jócskán akadtak, a fentebb már idézettekén túl is, olyan mozzanatok, amelyek a műsorvezetői narcizmus meghatározó szerepét jelezték. „Nem szeretnék egy ilyen omnipotens jelleget ölteni” – kezdte például egyik derűsnek szánt közbevetését, a folytatással persze inkább az abszurd vélelmet erősítendő, semmint józanul megkérdőjelezve. (Egyszermind felkeltve a gyanút, vajha nem a prepotens jelzót kereste-e a beszélő.) A téma ugyanis épp Fiala rádióműsora, a jelenleg a Civil Rádió hallgatható *KeljFelJancsi!* volt, amelyről a műsorvezető valósággal nem győzött eleget beszélni. Megtudhattuk, ki mindenki vált is ott szót, méghozzá készségesen és rendszeresen Fialával, s a citált fordulat után kiderült, hogy Ferencváros (fideszes) önkormányzata is támogatja e műsort. Mivel a beszélgetés témája akkor épp Reviczky Gábor kedvezményes lakásbérletére és Bácskai kerületi polgármester melletti kampányolása volt, a bejelentés akár az összeférhetetlenség jelzésére is szolgálhatott – volna. Nem így történt, ám nem ez volt e műsorrész egyetlen furcsasága.

Immár nem Fialáról, hanem a műsor egészéről szólva, a *Civil a pályán* sajnos a közéleti kerekasztal-beszélgetések összes szokott kórságát felmutatta – leszámítva a dühödten rakkoló vagdalkozást. Jutott ben-

ne szerep a hamisan előfeltételezett konszenzuszak („Gulyás Gergely, akit mindannyian tisztelünk” – hangzott a minden iróniától mentes fialai felütés az első téma elővezetésekor), de éppígy az ilyenkor elmaradhatatlan ordas közhelyeknek is. (Lásd: a politika úri huncutság, a politikai terméket pedig úgy kell eladni, mint a mosóport...) Természetesen itt is akadt közreműködő, akinek a mondókája egyetlenegy srófra járt: a tiszteletre méltó Tétényi Éva, aki majd minden mondatával visszakötött a maga vigasztalan esztergomi küzdelmeihez.

Valamint előkerült a hazai közéleti beszélgetős műsorok talán legkomolyabb, de okvetlenül leghervasztóbb krónikus betegsége. Vagyis az, hogy gondolatok, ha úgy tetszik, eszmék helyett az ilyen beszélgetések résztvevői, az úgynevezett értelmiségiek, rendre politikai taktikákat próbálnak rögtönözni a kamerák előtt. Így ez esetben Lattmann Tamás bárminő halvány kétely nélkül, teljes magabiztossággal üzent meg Karácsony Gergelynek, bele a kamerába, hogy nyuszijelmezbe öltöztetett aktivistákat kellene Tarlós főpolgármesterre ráküldeni. Hogy aztán a néző már csak azt találgathassa magában: az intellektuális igénytelenség, a masszív szereptévesztés vagy a figyelemhajhászó önzés-e a legzavaróbb az ilyen megnyilvánulásokban? Voltaképp akármelyiket választanánk is, könnyen kedvünk támadhat kikölcösöznöni Fialától az egyik illetanári hólyag-kismonológját, hogy azal intézzük el ezt az elkedvetlenítő jelenséget: „Én még egy olyan időben nevelkedtem, elnézést, amikor ez nem működött.”

Civil a pályán, ATV.